

Statsminister Gro Harlem Brundtland

Utenriksdebatten i Stortinget - tirsdag 15. desember 1987

President,

Regjeringen hilser med stor tilfredshet avtalen som ble undertegnet forrige tirsdag av president Reagan og generalsekretar Gorbatsjov om fjerning av alle landbaserte mellom-distanseraketter. Det er første gang supermaktene inngår en avtale som betyr kjernefysisk nedrustning. Avtalen markerer derfor et historisk gjennombrudd i bestrebelsene for å redusere verdens kjernevåpenarsenaler. Den er et viktig bidrag til styrket stabilitet og sikkerhet på et lavere rustningsnivå.

2

INF-avtalen bekrefter de felles interesser mellom Øst og Vest. Jeg har i brev til president Reagan og generalsekretar Gorbatsjov gratulert med avtalen og uttrykt vår forhåpning om at den vil gi støtet til at det gjøres framskritt også i andre forhandlinger om nedrustning og rustningskontroll.

Utenriksminister Shultz bekreftet under vår gjennomgang i går av Øst/Vest-forholdet og nedrustningsarbeidet at det er grunn til å håpe på ny bevegelse i forhandlingene om reduksjoner også av de strategiske kjernevåpen, der de to supermakter har oppnådd prinsipiell enighet om å halvere sine arsenaler. Vi håper på snarlige resultater også i forhandlingene om konvensjonell styrkebalanse og stabilitet i Europa og om forbud mot kjemiske våpen.

Det er utviklingen i tiden fremover som vil avgjøre de historiske dimensjoner som INF-avtalen og toppmøtet mellom president Reagan og generalsekretær Gorbatsjov vil få.

Toppmøtet viser at mye gjenstår å gjøre, men at atmosfæren for å oppnå konkrete resultater er bedre enn på svært lenge.

Den positive atmosfære som nå gjør seg gjeldende i Øst/Vest-forholdet har langtsekkende perspektiver også utenfor nedrustningsområdet. Økende politisk tillit og ytterligere nedrustningstiltak og avspenning, vil også virke positivt inn på den parallelle dialog om økonomi, økologi, miljø og menneskerettigheter som er nødvendig for at bestrebelsene for internasjonal fred og sikkerhet skal bygge på et fast og varig fundament. Dagens positive atmosfære gir større tro på framtida

og på at mulighetene som ligger i et bedre organisert og gjensidig forpliktende internasjonalt samarbeid skal utnyttes.

I sin redegjørelse til Stortinget la Utenriksministeren vekt på at det i økende grad er et samsvar mellom våre nasjonale egeninteresser og de globale fellesinteressene. Han viste til at det særlig på det økonomiske området gjør seg gjeldende en stadig sterkere avhengighet mellom verdens nasjoner.

Norge har selv fått oppleve slike virkninger enda sterkere enn tidligere. Oljeprisfallet i fjor og den seneste tids dramatiske utvikling på børs- og valutamarkedene har vist hvor raskt sjokkbølger kan forplante seg gjennom den internasjonale økonomien. Vi må i dag konstatere at utsiktene

for den globale økonomiske utviklingen er vesentlig forverret. Vekstprognoser justeres ned. Det er økende arbeidsledighet. Det er store betalingsubalanser og gjeldsproblemer samtidig med strukturelle problemer knyttet til produksjon og handel. Kløften mellom rike og fattige land øker.

Dersom den nåværende økonomiske situasjon får utvikle seg videre uten samordnede tiltak for å rette opp ubalanser, vil den kunne få betydelige negative virkninger også for det internasjonale politiske samarbeidsklima.

Nasjonale regjeringer har ikke vist tilstrekkelig evne til felles beslutninger når det gjelder økonomiske problemer og utfordringer som må ses i en global sammenheng og møtes gjennom et samarbeid der alle er det internasjonale ansvar bevisst.

Den økende gjensidige avhengighet mellom nasjoner gjør at alle er tjent med et internasjonalt økonomisk system som fungerer best mulig, der ressurser utnyttes på forsvarlig måte, der nødvendig hensyn tas også til miljø og økologi, og der forholdene legges bedre til rette for langsiktig og rasjonell planlegging.

Det må i økende grad legges opp til multilaterale løsninger og mer samordnet økonomisk politikk i et bedre organisert økonomisk samarbeidssystem. Det er et stort potensiale for å utrette mer i de eksisterende samarbeidsorganisasjoner. Der disse ikke strekker til må vi søke nye samarbeidsformer som er bedre tilpasset de utfordringer vi i dag står overfor.

Nøkkelen til et bedre organisert internasjonalt, økonomisk samarbeid, ligger i første rekke hos de toneangivende land. Den økonomiske politikk som de toneangivende land hver for seg fører, har imidlertid slått ut i alvorlige ubalanser. En sterkere økonomisk vekst må til dersom vi skal kunne løse de økonomiske, miljømessige og sosiale utfordringer vi står overfor. Da trenger vi større gjennomslag for økte overføringer fra den rike til den fattige del av verden. De gjeldstyngende lands muligheter for å øke sin eksport, må forbedres.

Norge, sammen med andre små og mellomstore land, deltar aktivt i arbeidet for å styrke det internasjonale samarbeidet med sikte på løsninger som kan rette opp økonomiske ubalanser og gi den forutsigbarhet og sikkerhet i internasjonal økonomi

som er så viktig også for global politisk stabilitet. Fra norsk side vil vi fortsatt arbeide for slike løsninger, også ut fra erkjennelsen av at våre overordnede og langsiktige nasjonale egeninteresser er sammenfallende med de globale fellesinteressene.

De globale økonomiske utfordringer vi vil stå overfor i de kommende ti-år, kan imidlertid ikke løses uten at miljømessige hensyn tillegges langt større vekt. Ubalansene i verdenssamfunnet er langt alvorligere enn det tradisjonelle økonomiske mål og tall kan uttrykke. Nøkterne regnestykker viser at vi ikke kan fortsette å øke veksten i verdensøkonomien på grunnlag av dagens produksjons- og fordelingsmønstre. For gjør vi det, vil vi ødelegge ressursgrunnlaget for kommende

generasjoner, og vi vil ikke lykkes i kampen mot fattigdommen.

Verdens befolkning er nå større enn 5 milliarder. I neste århundre vil den kunne stabiliseres mellom 8 og 14 milliarder. 90 pst. av denne befolkningsveksten vil finne sted i u-landene og 90 pst. av den igjen i byene i Den tredje verden. Presset på miljø og ressurser fra en verdensøkonomi som skal møte disse framtidsbehov, vil kunne ødelegge selve livsgrunnlaget. Det er derfor av helt avgjørende betydning at vi nå søker nye veier og gir veksten et kvalitativt bedre innhold enn hittil.

Miljøet kjenner ingen politiske grenser. Kanskje er det miljøtruslene, og vissheten om at de må løses av landene i fellesskap, som vil bli overbevisende og tungtveiende nok til

10

at nasjonene vender tilbake til det forpliktende multilaterale samarbeid. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling har satt disse spørsmål øverst på den internasjonale politiske dagsorden. I rapporten advares det mot følgene av dagens utviklingstrekk, men den peker også på hvilke enorme muligheter som foreligger og som kan brukes til å legge om kursen.

FNs Generalforsamling vedtok for få dager siden at hele FN-systemet skal pålegges å revurdere sin virksomhet i lys av rapporten fra Verdenskommisjonen. Tilsvarende oppfordringer er gått til internasjonale finansinstitusjoner og landenes regjeringer. En bred oppfølgingsprosess er satt igang, og Regjeringen vil spille en pådriverrolle i FNs arbeid med disse spørsmål. Vi tror at det vil styrke FN å gi første prioritet

fram mot år 2000 til de mest presserende spørsmål for menneskeheten: fred, miljø og utvikling.

OPEC-landene har nå i nesten en ukes tid vært samlet til ministermøte i Wien for å drøfte den pris- og produksjonspolitikk som skal følges i tiden framover. Vi har tidligere sett at ikke bare vedtak, men også interessekonflikter innenfor OPEC har avgjørende betydning for oljeeksporterende og andre land utenfor organisasjonen og for den økonomiske utvikling internasjonalt. Utviklingen i oljemarkedet gir en god illustrasjon av den økte gjensidige avhengighet mellom verdens nasjoner.

I dag er situasjonen den at oljeproduserende land i og utenfor OPEC har en produksjonskapasitet som overstiger den globale etterspørsel etter olje. Det må produksjonsregulerende tiltak og samarbeid til, for at vi skal få den stabilisering av oljeprisen på et rimelig høyt nivå, som også vil være i det globale fellesskaps langsiktige interesse.

Norge er ikke medlem av OPEC og vi har ingen formaliserte samarbeidsordninger med organisasjonen. Men vi har en klar fellesinteresse med OPEC i en stabilisering av oljeprisen, for å unngå den situasjon vi hadde hatt hvis alle oljeproduserende land passivt overlot utviklingen til markedskreftenes frie spill. Vi har derfor på eget grunnlag truffet produksjonsregulerende tiltak som svar på og for å oppmuntre

til ytterligere effektive tiltak fra OPECs side.

Våre tiltak, som begrenser økningen av vår oljeproduksjon, utløper ved årsskiftet. På basis av resultatet av OPEC-møtet, er Regjeringen innstilt på å fortsette våre tiltak i samsvar med intensjonene i Regjeringens tiltredelseserklæring i fjor. Som tidligere vil vi løpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltakene. I denne sammenheng vil det være viktig hvor effektivt OPEC-landene følger opp de vedtak som er truffet.

Jeg pekte i mitt innlegg i utenriksdebatten i juni på at Norge, som vestlig industriland og petroleumsprodusent, har sammensatte interesser. Våre interesser tilsier at vi har et bevisst forhold til sammenhengen mellom vår oljepolitikk og vår

utenrikspolitikk.

Også i oljepolitikken er det behov for nye former for internasjonalt samarbeid. Rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling viser til hvor viktige oljeprisene er, både for internasjonal energipolitikk og miljøpolitikk, og den oppfordrer til at det søkes etter nye mekanismer som kan fremme en dialog mellom forbrukere og produsenter.

Fra norsk side har vi i våre bilaterale utenrikspolitiske og energipolitiske kontakter og innenfor energisamarbeidet i IEA, tatt til orde for et globalt energipolitisk samspill, basert på økte kontakter og større gjensidig forståelse mellom oljeeksporterende og oljeimporterende land. Initiativet har fått en god mottakelse. Videreføringen av

vår kontaktvirksomhet vil klargjøre hva som konkret kan oppnås i et slikt samspill. Oljeprisfallet i fjor har bevisstgjort et økende antall land om de skadelige virkninger som skarpe prissvingninger har både for enkeltstaters økonomi og for den internasjonale samhandel.

Norge har kunnet ta initiativet til en internasjonal samarbeidsprosess, der land med ulike forutsetninger på den måte de finner politisk hensiktsmessig og økonomisk mulig, vil kunne bidra til større stabilitet og forutsigbarhet i internasjonal energipolitikk. Et slikt energipolitisk samspill vil virke stabiliserende inn på verdensøkonomien og samtidig stimulere til en tryggere og mer langsiktig energi- og miljøpolitikk. Dette er en politikk som ikke bare er i norsk

nasjonal interesse, men også i den globale fellesinteresse.

INF-avtalen var neppe kommet i stand uten de to topplederens personlige engasjement. Vi har for få dager siden kunnet markere en annen seier for diplomati på høyeste nivå. Fredsplanen for Mellom-Amerika, som Costa Ricas president Arias er hovedarkitekten bak, og som han fikk Nobels fredspris for, er resultatet av personlig engasjement og kontakter mellom fem mellom-amerikanske presidenter.

Fred i Mellom-Amerika vil ha betydning langt ut over den de positive innvirkninger vil ha i denne regionen selv. Fred i Mellom-Amerika vil påvirke det generelle geopolitiske klima og bedre utsiktene for fred og fremgang i andre regioner og i pågående forhandlinger. Det gir håp og perspektiver som

berører oss alle.

Ennå er det langt fram til en varig fred. Fredsplanen inneholder konkrete forpliktelser som må oppfylles. Gjennomføringen av planen kan bli satt i fare av land utenfor regionen. Enhver innblanding på dette stadium, kan ha politiske og psykologiske virkninger som svekker mulighetene for fred.

Det er nå nødvendig for en fortsatt demokratisk utvikling i Mellom-Amerika, at det internasjonale samfunn imøtekommer oppfordringen om støtte som er fremsatt av de fem presidenter. Den norske økte bistand til land i regionen, må ses under denne synsvinkel.

Når det gjelder regionale samarbeidsperspektiver i våre egne nærområder, har Regjeringen uttalt at vi ser positivt på at generalsekretær Gorbatsjov i sin tale i Murmansk 1. oktober d.å. tok opp saksområder og problemstillinger vedrørende nord-områdene og Arktis. Det dreier seg om spørsmål som vi også i lang tid har vært opptatt av på norsk side.

Generalsekretær Gorbatsjov fremmet forslag om samarbeid om utvinning av ressursene i nord-områdene, forskning og miljøvern, samt enkelte sikkerhetspolitiske spørsmål. Forslagene er rettet dels til de nordiske land, dels til en bredere gruppe arktiske randstater og dels til de to militærallianser. Vi ser talen som tegn på økende sovjetisk vilje til å tre inn i et forpliktende internasjonalt samarbeid som berører følsomme

interesser. Statsminister Ryzjkovs forestående besøk, vil gi oss anledning til å drøfte og få belyst noen av forslagene nærmere, og samtidig gjøre rede for norske vurderinger.

I mitt gratulasjonsbrev til generalsekretær Gorbatsjov i anledning av undertegningen av INF-avtalen, benyttet jeg anledningen til å uttrykke Regjeringens håp om at statsminister Ryzjkovs forestående besøk vil legge grunnlag for regelmessige kontakter og samtaler, og at vi kan ta avgjørende skritt for å bringe uløste bilaterale spørsmål fram til sin løsning.

Det er intensjonen at flere nye bilaterale avtaler skal inngås under statsminister Ryzkovs forestående besøk, bl.a. gjelder det miljøvern. Jeg ser fram til den anledning som besøket gir for å videreføre samtalene med ledelsen i Sovjet-

unionen i Moskva i fjor om internasjonale og bilaterale spørsmål. Det er vårt klare inntrykk at man også på sovjetisk side er innstilt på å videreføre kontakten med Norge på høyeste politiske plan og på et mer regelmessig grunnlag.

Det er Regjeringens syn at det vil være av betydelig positiv verdi for styrkingen av samarbeidsforholdet mellom Norge og Sovjetunionen på bredt grunnlag, dersom det uløste spørsmål om en delelinje i Barentshavet føres fram til en klar og gjensidig akseptabel løsning.